

Kongress lõppenud. Mis saab edasi?

(Vaata 10. ja 21. jaanuari «Võitlevat Sõna»)

Haridustöötajate üleliidulise toorumi teine päev moodus sektsioonides. Delegaadid jagunesid 15 sektsiooni vanel ja erinevalt kongressi plenaaristungist lubati Moskva kõrgkoolide auditooriumides toimuvast osa võtta ka teistel huvitatuil. Arvan, et lugejatele võib huvi pakuda, milniste sektsioonide vahel oli võimalik valida: pidevõpe, hariduse humaniseerimine ja isiksuse harmooniline areng, koolieelne kasvatus, üldine keskharidus, keskeri- ja kutseharidus, kõrgharidus, pedagoogiline haridus, pedagoogikateadus, lastekaitse, hariduse demokratiseerimine ja juhtimine, ajaloo ja ühiskonnateaduste õpetamine, maakool, töökasvatus ja kutse-suunitlus, õppe- ja pedagoogikakirjandus ning õpetaja tänapäeva ühiskonnas.

Plaanide kohaselt pidi just sektsioonides toimuma hariduselu ümberkorraldamise kontseptsioonide ja õppeasutuste põhimääruste projektide sisuline ja asjalik arutelu, neisse täienduste tegemine ning ettevalmistamine järgnevaiks kinnitamiseks valitsusorganites.

Tegelikkuses oli kõik tunduvalt keerulisem ja ägedam. Päev moodus täis tuliseid vaidlusi ja mitmel pool kohati korraldajate kontrolli alt väljunud oma väidete õigsuse tõestamisi. Kahjuks seati esinemistes tihti esiplaanile kohalikud, peamiselt majanduslikku laadi probleemid, unustati, et kokku on tulnud otsustama põhimõttelisi küsimusi.

Et lugeja ei kahtlustaks mind hinnangu andmisel ebaobjektiivsuses, siis järgnevalt mõni lühihinnang meie delegatsiooni liikmetelt.

Hariduskomitee esimees V. Rajangu: «Mina osalesin demokratiseerimise ja juhtimise sektsioonis. Aga seal puudus demokraatia täielikult. Olen viibinud paljudel üleliidulistel nõupidamistel mitmel tasandil, aga see, mis toimus meie sektsioonis, ületas absoluutselt kõik senised nägemused.»

TRÜ doktorant P. Kreitzberg: «Osalesin hariduse humaniseerimise sektsioonis. Seal karjuti üksteisest üle, plaksutati

esineja pärast kaht minutit maha. kui seltskond, kes tunneb vajadust humaniseerimises rääkida, ei suuda üksteise suntes minimaalselt humaanne olla, no kellega siis tööd teha!»

Ise osalesin keskeri- ja kutsehariduse sektsioonis, mille töö iseloomustamiseks võib öelda, et ei puudunud hetked, kui kõrraga oli kõnepuldis mitu esineda soovijat või kõrraga räägiti nii kõnepuldis kui saali ridade vahele paigutatud mikrofonide kaudu.

Samasuguste muljetega jõudsid hotelli ka meie mitmes teises sektsioonis osalenud delegaadid. Üldiselt jäi mulje, et haridustöötaja saab harva suure kuulajaskonna ees oma muresid kurta, sellest siis vastupandamatu soov neid välja öelda.

Ülaltoodu ei tähenda, et meie delegaatidel ei oleks jäänud sektsioonide tööst ka häid muljeid. Palju kõneainet tekitas meilgi tuntud Moskva Ajaloo ja Arhiivinduse Instituudi rektori Juri Afanasjevi esinemine ajaloo ja ühiskonnateaduste õpetamise sektsioonis. Ta ütles muu hulgas, et tuleb lõpetada suhtumine ühiskonnateadustesse kui pühakirja, tuleb vabaneda klaskultusest. J. Afanasjev nimetas ka Lenini teoseid, mille õpetamist ta vananemise tõttu ei pea vajalikuks. Oma sõnavõtus väitis ta, et nõukogude ajaloolaste Molotov-Ribbentropi pakti praegune käsitus muudab võimatuks normaalse suhtlemise Baltikumi rahvastega.

Positiivse hinnangu töökasvatuse ja kutseorientatsiooni sektsiooni tööle andis Nõo keskkooli direktor Enn Liba ja lastekaitse sektsioonis räägijale Tartu meditsiinikooli õpetaja Taive Kudu.

Teine tööpäev lõppes delegaatide vastuvõttudega keskasutustes, kus osalesid riiklike komiteede, liiduliste ministeeriumide ja loominguiliste liitude juhid.

Kongressi viimane päev algas vastuoluliste tunnetega. Selleks andsid põhjust ühelt poolt G. Jagodini positiivne ettekanne, teisalt avapäeva sisuliselt tagasihoidlikud sõna-

võtud ja tormiline tööpäev sektsioonides. Kavas oli veel arvukalt sõnavõtte, sektsioonide juhtide kokkuvõtteid tehtust, aga ka

üleliidulise haridusnõukogu valimised ja kongressi lõppdokumendi — resolutsiooni läbiarutamine ning vastuvõtmine.

Meeldiva sõnavõttega esines ULKNU Keskkomitee esimene sekretär V. Mironenko, kes väitis, et tuleb vältuda isolatsioonis haridusküsimustes, avada või vähemalt koputada maailma üldtunnustatud teadus- ja õppekeskuste suletud ustele. Ta leidis, et kongress täidab oma ülesande juhul, kui ta kindlalt astub välja õpetaja ja õpilase loominguvabaduse eest, haridusasutuste kaitsmise eest, ebakompetentse sekkumise ja administratiivse surve vastu.

Ereda mulje jättis Vilniuse Inseneri- ja Enitustituudi kaateidrijuhataja V. Ljutikase esinemine. Ta avaldas arvamus, et meie suures ühises kodus ei juhtu midagi halba, kui selles iga korter, s.t. liiduvabariik on omanäoline. Võitnud sellise piltliku lähenemisega kuulajate tähelepanu ja poolehoidu, väitis ta seejärel, et kongressile esitatud dokumentide projektides on ilmnenud ligne tsentraliseeritus, üldise keskhariduse kontseptsioon on aga lahutatud konkreetsest rahvusest ning tagaplaanile on jäetud iga rahvuse arengu ja kultuurilist tundaõppimise vajadus. Enamik delegaate reageeris leedulase esinemisele üksmeelse ja kestva aplausiga. Kirglikult rääkis poeet J. Jevtušenko. Ta ütles, et möödunud aastakümnetel on koolist korduvalt püütud teha haritlaste kasvataja asemel kaasosalist haritlaste hävitamises, robotite konveierit. Hariduse esmane ülesanne on aga kasvatada inimestes kõlblust.

Haridustöötajate Ametiühingu Keskkomitee esimees R. Papilov ja mitu teist sõnavõtjat rääkisid sellest, et vajaliku elatustase säilitamiseks tuleb õpetajal võtta endale ülemäärane suur õppekoormus, halvad on õpetajate korteriolud. See põhjustab töö kvaliteedi languse, õpetaja aktiivsuse vähenemise ja tema terve halvenemise.

Armeenia õpetajaskonna nimel esines Jerevani Esteetilise

Kasvatuse Keskuse peadirektor G. Igitjan. Ta avaldas siirast tänu kõigile, kes abistanud Armeeniat temale rasketel päevadel. Samas rääkis ta murega noorte hulgas levivast juumusest, sellest, et oleme unustamas headust ja halastust. G. Igitjan peatus ka keskajalehtedes ja TVs avaldatud materjali tendentslikkusel.

Suure tähelepanuga kuulati hariduse humaniseerimise sektsiooni tööd juhtinud loomingulise koondise «Junost» kunstilise juhi ja filmitegelase R. Bõkovi esinemist, kes ütles, et humaniseerimise kontseptsioon peaks kujunema meie hariduselu kõige üldisemaks kontseptsiooniks, mille elluviimiseks on aga vaja esmalt õpetada õpetajat. Ta pöördus oma sektsiooni nimel valitsuse ja kogu ühiskonna poole üleskutsesga lahendada keerukaid noorsooprobleeme komplekselt, koostada selleks üldine programm.

Läti NSV Adaži KK direktor J. Tikmers kutsus üles võtma arutatavad dokumendid vastu näidisdokumentidena, mille alusel kohtadel töötatakse välja piirkondlikke traditsioone ja tingimusi arvestavad kontseptsioonid ja põhimäärused. Ta tundis ka muret pidevhariduse tagamise stiimulite puudumise üle.

Enne kui lõpetada ülevaade delegaatide sõnavõttudest, tuleb veel peatuda Kasahhi NSV Gurjevi Raudteetehnikumi direktori asetäitja esinemisel, mis väljendas minu arvates juurteta inimese arusaamu internatsionalismist iga hinna eest ja igal pool. Mõtlemapanev on, et see negatiivses mõttes internatsionalismi propageeriv esinemine pälvits tugeva aplausi.

Viimasel päeval võttis kongressi tööst osa ka valitsuse juht N. Rõžkov, keda kohalolijad soojalt tervitasid. Oma esinemises peatus ta küll põhiliselt Armeenia maaväerinaga seonduval, kuid ühtlasi lubas, et NSV Liidu ministrid ja liiduvabariikide ministrid Nõukogude esimehed pöörduvad näoga kooli poole, hakkavad tegelema õppeasutuste probleemidega.

Kongressi töö lõpetamiseks jäi veel läbi arutada ja vastu võtta resolutsioon, mille projekt jagati delegaatidele välja viimase tööpäeva esimesel vaheajal. Kahjuks näitas juba põgus tutvumine selle dokumendiga, et kongressi ajal välja öeldud paljud ettepanekud sinna jõudnud ei ole. Seepärast olid

mitmed delegatsioonid, sealhulgas ka Leedu ning meie vabariigi oma seisukohal, et sellisel kujul lõppdokumendi vastu võtta ei ole võimalik. Leppisime kokku, et meie poolt esitab veel kord vajalikud täiendused Elsa Gretškina. Arutelu käigus kogunes aga resolutsiooniga rahulolematuid ja täiendusi teha soovijaid kõnepuldi ümber väga arvukalt. Selles olukorras ei jäänudki komitee esimehel G. Jagodiniil nähtavasti muud üle, kui teha oma lõppõnõas ettepanek lasta vastalutud üleliidulisel haridusnõukogul kongressijärgsel päeval delegatsioonide ettepanekud resolutsiooniprojekti kohta veel kord läbi vaadata ning see siis lõplikult vormistada.

Seejärel kuulutati kongress lõppenuks.

Järgmisel päeval võtsid meie esindajatena Hariduskomitees toimunud haridusnõukogu istungist osa nõukogu liikmeks valitud P. Kreitzberg ning E. Gretškina, kes ka esitas meie täiendused lõppdokumendi, mis käsitlesid vabariiklike haridussüsteemidele autonoomia tagamise vajadust, dokumentide vastuvõtmist näidisdokumentidena ja mõningaid teisi küsimusi. Ülejäänud delegatsiooni liikmete juurde saabusid meie esindajad tagasi rahulolevatena — ettepanekud tunnistasid vastuvõetavateks ja nad pidid leidma koha resolutsiooni lõplikus redaktsioonis.

Sellega võiks ülevaate kongressipäevadest Moskvast lõpetada, kuid ... 29. detsembril 1988. a. avaldas ajaleht «Ustitskaja Gazeta» resolutsiooni teksti, kust põhilised haridusnõukogus vastuvõetud ettepanekud arusaamatul kombel onid jälle välja jäänud!

Ei jäänud vabariigi haridusjuhtidele üle muud kui aasta esimesel tööajal esindajad Moskvasse läkitada. 5. jaanuaril komitee esimehe asetäitja F. Peregudovi juures toimunud vestlusel jõuti seisukohani, et resolutsioonis peaksid siiski kõik vastuvõetud ettepanekud koha leidma. Kas nii ka juhtub — elame, näeme. Seni jääb nõustuda ajalehe «Nõukogude Õpetaja» seisukohaga — demokratiseerimise tee hariduses on okkiline. See ei tähenda, et peaksime Eesti maal hariduselu uue kvaliteedi tagamiseks kavandatust loobuma või seda teadmata ajaks edasi lükkama.

TOOMAS ŠADEIKO